DALEKOHLED

VZDĚLAVACÍ ČETBA PRO KAŽDÝ VĚK I STAV.

VI.

OBRÁZKY Z ŽAPANU.

NAPSAL
BOH. KLIKA.

S 47 VYOBRAZENÍMI
A 2 OBRAZOVÝMI
PŘÍLOHAMI

NÁKLADEM
F. ŠIMÁČKA V PRAZE
1904.

48 h.

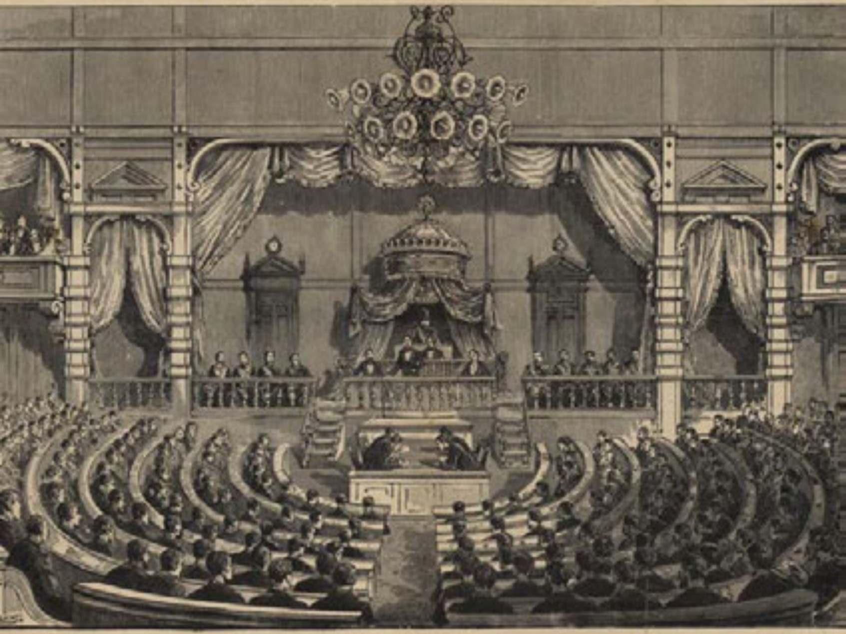
II. příloha k »Dalekohledu«, sv. VI.

Japonský hřbitov.

Žaponští školáci.

II. příloha k »Dalekohledu«, sv. VI.

Žaponský parlament (zahájen 29. listopadu 1890).

íloha k »Dalekohledu«, sv. VI.

Pěšáci. Jezdec. Zákopnický důstojník. Důstojník štábní. Dělostřelec.

Japonské vojsko v moderní výzbroji.

I. příloha k »Dalekohledu«, nr. VI.

DALEKOHLED

VZDĚLAVACÍ ČETBA PRO KAŽDÝ VĚK I STAV.

VI.

OBRÁZKY Z ŽAPANU.

NAPSAL

BOH. KLIKA.

S 47 VYOBRAZENÍMI

A 2 OBRAZ. PŘÍLOHAMI.

NÁKLADEM F. ŠIMÁČKA V PRAZE. — 1904.

Tiskem »Unie« v Praze.

Obr. 1. Rodina žaponská.
(Žaponská kresba.)

Kruh pavučiny protrhaný
chví v širokém se prostoru,
v ní zachytil se, větrem hnaný,
prožloutlý lísek javoru.

A sítí tou zříš, kterak mhami
v špičatém ostrém obryse
kus silhuety Fužijamy
na šedém nebi kreslí se.

J. S. Machar (Golgatha).

Doba naše jest svědkem velikých převratů na dalekém východě asijském. Neznámá do nedávna téměř ostrovní říše, Žapan, takřka obratrem ruky ze státu dlouhá staletí houževnatě lpícího na starobylých zvycích, na řádech po mnoho a mnoho staletí nezměněné úctě se těšících, mění se v moderní velmoc. Chvat, jakým se k cíli svému blíží, jest v dějinách lidstva bezpříkladný. U jiných národů děl se pravidelně každý pokrok na základě vlastního nenáhlého vývoje. — Žaponci nebudovali si budoucnost na základě minulosti své, Žaponci minulost svou prostě odhodili jako nepotřebný, nanejvýše útrpný úsměv vzbuzující brak, a jali se pracovati úplně znova.

S horečným takřka spěchem jali se učiti, pozorovati, napodobovati všecky pokroky evropské, posílali žáky a posluchače do zemí evropských i do sev. Ameriky, povolávali si učitele, lékaře, inženýry, dělníky ze zemí těch; zakořenělou svoji nechuť k cizincům, zejména Evropanům, dovedli dobře zakrývati aspoň tak dlouho — pokud jich potřebovali k dosažení svého cíle.

Snaha Novožaponců osvojiti si evropskou vzdělanost získala jim v Evropě mnoho sympatií, jež se ještě stupňovaly při válce čínsko-žaponské. Dnes ovšem, kdy Žapan strhl na sebe vůdčí úlohu všeho žlutého plemene, kdy od nekrvavého dosud soupeření plemene žlutého s bílým přešel ve výboj a snaží se dobýti si rozhodujícího vlivu na všechen východ asijský, sympatie ty značně ochladly; uznání za opravdu úžasný pokrok, ač jest mnohdy jen povrchním nátěrem a pod ním spočívá přece jen staré jádro, neupře Novožaponcům ani nepřítel.

V Čechách první, kdo na Žapan ukazoval jako na zemi budoucnosti, upozorňoval na jeho nevídaný pokrok a nabádal ke studiu vysoce zajímavé země i lidu jeho, byl nenahraditelný, nezapomenutelný Vojta Náprstek; ve knihovně své shromáždil tak bohatou literaturu o Žaponsku, že málokterá jiná ve střední Evropě se jí vyrovná. Dva ze stálých hostí knihovny Náprstkovy, proslulí naši cestovatelé Josef Kořenský a E. St. Vráz, obrali si také vábnou tuto říši ostrovní za cíl svých cest. První z nich v popisu své cesty kolem světa, vykonané r. 1893—1894, líčí obšírně také putování svoje po Žaponsku způsobem takovým, že kniha jeho (díl „Žaponsko“ vydán též samostatně) směle může se po bok postaviti nejlepším cestopisům anglickým a francouzským a nebude jimi zastíněna.

Knihy Kořenského i několika článků Vrázových použito při sestavování náčrtku tohoto, rovněž jako četných cizojazyčných spisů o Žaponsku, zejména z bohaté knihovny Náprstkovy.

Obr. 2. **Žaponci v lázni.**

(Kresba žaponská.)

Z minulosti Žaponska.

Obr. 3. Samuraj s dvěma meči.

Když byla země ještě měkká jako bahno, vypučel z ní lotos, z něhož vznikl tvůrce země bůh Kuni-soko-tatsino-mikoto, a pak byly odděleny vody od souše. O vznik žaponských ostrovů zvláště se přičinili bůh Iza-na-gi a jeho manželka Iza-na-mi. Stáli na nebeském mostě a vrazili oštěp do blátivé vody. Když jej vytáhli, stal se z každé kapky s něho skanuvší jeden ostrov.

Na Nipponu, největším ostrovu, zemi vycházejícího slunce, usadili se božští manželé v pobliží lotosu, jenž zatím vzrostl v mohutný sloup. První syn, jenž se jim narodil, byl dán do kolébky z rákosí a sítin, v níž plul po vodě, až konečně přestáv četná nebezpečenství stal se praotcem žaponského národa. Proto označují ještě dnes jménem Nippon Žaponci celou svoji říši.

Neštěstí přišlo ovšem také v zápětí na svět; bohyně nebyla bohužel prosta lidských slabostí a porušila příkaz mlčení; to jest příčinou všeho, co zlého se lidem stane.

Tolik sděluje báje o původu Žaponska. První dějinné zprávy o něm jsou z doby císaře Jimmu Tenno, jenž panoval v letech 660—585 před Kristem. Přišel prý z Číny, a odtamtud přes Koreu přišli také bezpochyby předkové nynějšího obyvatelstva ve dvou proudech, jichž stopy zříti jest dodnes ve dvou odlišných rázech obyvatelstva, jemnějším a hrubším, a vytlačili praobyvatele Ainy (obr. 19.), kteří se udrželi jen na nejsevernějším ostrovu Jezo a na Kurilách.

Ve stoletích následujících šířila se po Žaponsku více a více vzdělanost čínská. Dobyvatelé podrobili si znenáhla všecky ostrovy; sídlem vlády bylo od r. 794 až do r. 1868 Kioto. Asi v 11. století vznikl tak zvaný šogunát tím, že vojenská moc svěřena dědičně vynikajícímu vojevůdci; hlavou vlády civilní byl tedy pak císař, mikado, hlavou správy vojenské šogun. Dvojí

Obr. 4. **Šlechtic v bývalém kroji.**

tato vláda udržela se až do r. 1868. Dle osobní zdatnosti měl ten či onen větší moc v říši, mnohdy ovšem byli také oba jen panovníky zdánlivými, a o osudech říše rozhodovali budhističtí kněží. Vnitřní rozbroje byly časté.

Obyvatelstvo žaponské dělilo se na 8 tříd, jež byly: daimiové (knížata) dědičná šlechta, duchovní, bojovníci, vyšší střední třída (úředníci a lékaři), nižší střední třída (velkoobchodníci), malí obchodníci a řemeslníci, sedláci a nádenníci. První čtyři třídy jako základní podpory říše měly právo nositi 2 meče. Mimo třídy byli koželuzi, jircháři, pohodní, kati a j. (Nyní rozeznávají se jen tři třídy: šlechta, bojovníci a lid.) Mocné rody šlechtické vládly téměř neobmezeně velikými územími, chráněny hojnou družinou nižší šlechty; o přízeň jejich ucházeli se i mikadové i šogunové. V době té, oplývající častými vnitřními rozbroji, hledati jest bezpochyby vznik nepopíratelné bojovnosti žaponského obyvatelstva. Ostatní svět věděl ovšem málo o tom, co se dělo v této ostrovní říši; od 17. století bylo Žaponsko cizincům úplně uzavřeno, a jen několika Evropanům podařilo se navštíviti aspoň města pobřežní.

Obr. 5. **Žaponské čluny.**

Obr. 6. **Starý žaponský kroj dvorský.**

Nové Žaponsko. Ústava.

Úplný převrat v Žaponsku podnícen byl rázným zakročením cizích mocí. Roku 1854 vynutil na něm velitel amerického loďstva Pery, aby otevřelo americkým lodím některe přístavy. Příkladu Ameriky následovaly záhy vlády evropské, a počet přístavů přístupných lodím cizím stále se množil. Vnitřní vzpoury a přepadání evropských lodí urychlily rozvoj událostí.

Roku 1867 zemřel mikado Komei Tenno a nastoupil po něm tehdy 14letý syn jeho Mucuhito (nar. v Tokiu 1852), jako žaponský císař v posloupnosti 121. Šogun vzdal se r. 1868 moci světské, a nový mikado soustředil v sobě veškerou moc světskou i duchovní. Sídlo vlády přeneseno do Jeda, jež přezváno Tokio. Rokem tím počíná nová doba Žaponska. S podivuhodnou odvahou zvrátila vláda mikadova dosavadní řády. Manské zřízení zrušeno, mocná šlechta zbavena svých výsad, kasta samurajů, lenních rytířů o dvou mečích (obr. 3.) téměř nadobro zbavena svého majetku, země učiněna přístupnou cizincům. Mikado býval dříve uctíván jako nepřístupný polobůh, syn

slunce, mladý Mucuhito sbližoval se s lidem, císařovna Haruko r. 1873 poprvé přijala dámy cizích vyslanců.

Roku 1870 spojeno nové hlavní město Tokio a rychle zkvétající přístav Jokohama, zbudovaný na místě bývalé nepatrné rybářské osady, telegrafem, chvatně připravovány stavby železnic, zakládány majáky.

Účinek nového proudu jevil se i na lidu žaponském. Žaponci přestávali si holiti hlavy, jak činili až posud, počínali nositi plstěné klobouky, kožené boty, svítiti petrolejem atd. Noviny začaly záhy nabývati půdy, roku 1873 zaveden byl kalendář gregoriánský na místě staršího letopočtu čínského.

Roku 1873 vyslal mikado poselstvo do Ameriky a Evropy, aby shlédlo pokroky západu a prozkoumalo, jak a které bylo by lze zavésti v Žaponsku. Roku 1876 zrušena dřívější krutá ustanovení pronásledující křesťanství, neděle prohlášena dnem odpočinku a vydán zákaz nositi meče.

Vzpoury, jež chvatně zaváděné novoty měly v zápětí, potlačovány krvavě. Evropané, dříve „ryšavými barbary" zvaní, nazýváni v době té již jen „ičin-san" (cizí pán), nebo „sen-sei" (vážený učenec).

Zrušením privilejí šlechtických stal se mikado Mucuhito miláčkem lidu, a v lásce jeho stoupl ještě více, když odhodlal se dáti říši své vládu konstituční, aby národ mohl účastniti se rozhodování o svých osudech. Dne 11. února 1889 uvítali Žaponci s jásotem císařské prohlášení, že uděluje se zemi konstituce, a dne 29. listopadu 1890 byl slavnostně zahájen parlament žaponský.

Dle nové ústavy jest Žaponsko ústavní monarchie dědičná v rodě Tenno. Císaři ponechává ústava rozsáhlou pravomoc; moc zákonodárnou vykonává společně s parlamentem, ale tomuto přísluší vlastně jen dozor nad státním hospodářstvím a nikoli povolování prostředků k němu.

Parlament skládá se ze dvou sněmoven, panské a poslanecké. Prvá sestává z plnoletých členů císařského rodu, z knížat a markýzů, ze zástupců ostatní šlechty, volených na 7 let, dále z členů jmenovaných doživotně císařem a ze zástupců tří okresů městských a 42 okresů venkovských, volených na 7 let z největších poplatníků; všech členů čítá se nyní 252. Sněmovna poslanecká má 300 členů volených na 4 léta po jednotlivých okresích.

Každý zákon vyžaduje souhlasu obou sněmoven. Svou výkonnou moc provádí císař prostřednictvím desítičlenného ministerstva, vedle něhož jako sbor poradný zřízena státní rada. — Roku 1872 po zrušení soustavy manské rozdělena říše na

Obr. 7. **Sopka Fužijama.**

Obr. 8. Haruko, císařovna žaponská.

3 obvody hlavních měst a 72 okrsků; nyní jest jich jen 43. Soudnictví zřízeno jest nyní dle vzoru evropského.

Znak Žaponska je květ chrysanthéma (kiku), obyčejně zlatě provedený; zříti jej lze zejména na korouhvích, praporech a kokardách vojska.

Rozvoj Žaponska spěl v před obrovskými kroky. Žaponci byli znamenitými žáky svých evropských a amerických učitelů, dovedli je záhy napodobiti a počali se jich zbavovati, osamostatňujíce se ve průmyslu a obchodu i ve všech oborech jiných. Stanovením všeobecné branné povinnosti a lepším výcvikem i kázní vojska změnily se poměry i v tomto oboru tak, že Žaponsko dosti snadno zvítězilo ve válce s Čínou roku 1894, jíž získalo mimo válečnou náhradu také ostrov Formosu. Od té doby jsou dějiny žaponské vyplněny takřka jen snahou zajistiti si vůdčí postavení mezi národy asijskými a připraviti se k válečné srážce s Ruskem, k níž před málo dny také došlo. Že skončí pro Žaponsko jinak než válka s Čínou, lze předvídati.

Zeměpis.

Císařství žaponské (domácím jménem Nippon, Nihon zvané, což značí východ slunce) jest souostroví vzdálené asi 200 kilometrů od východního břehu asijského; rozkládá se mezi 24°

Obr. 9. Mucuhito, císař žaponský.

6' a 50° 56' sev. šířky a 122° 45' a 156° 32' vých. délky obloukovitě od jihozápadu k severozápadu.

Souostroví to čítá 3850 ostrovů a ostrůvků a dělí se ve čtyři hlavní skupiny: 1. vlastní či starý Žapon tvořen jest 3 velkými a 5 menšími ostrovy, jichž jména jsou: Honšiu (Hondo či Jihata, chybně také Nippon zvaný), Kiušiu, Šikoku, Avaži, Sado, Okišima, Ikišima a Čušima. Zeměpisně patří ke skupině této také veliký ostrov Jezo (Hokaido) na severu. 2. Riukiu či Liukiu, skupina drobných ostrovů mezi průlivem Colnetovým a ostrovem Formosou. 3. Čižima, t. j. tisíciostroví, obyčejně zvané Kurily, táhnoucí se od severovýchodního cípu ostrova Jezo ke Kamčatce, vyměněné od Ruska za Sachalin. 4. Ogasavarašima (Munintо, Boninské ostrovy) na okraji Velikého okeánu. Plošný obsah celého Žaponska čítá 379.711 čtver. kilometrů (Rakouska 300.026 km² bez Uher), hlavního ostrova Honšiu 223.555 čtver. kilometrů (Čech 51.948 km²).

Na západě obklopeno jest Žaponsko Čínským východním mořem a mořem Žaponským, na severu mořem Ochotským, na východě a jihu oblévá je Veliký či Tichý okeán. Tak zv. Středomoří žaponské jest průliv utvořený ostrovy Honšiu, Kiušiu a Šikoku.

Pobřeží ostrovní říše této jest bohatě rozčleněno, četnými zálivy a zátokami prorváno. Všecky ostrovy jsou hornaté, horská

Obr. 10. **Vjezd k přístavu Nagasaki.**

pásma seřaděna jsou ve čtyřech obloukovitých čarách; hojné jsou sopky. Nejvyšší z nich a z hor žaponských vůbec jest posvátná, věčným sněhem krytá a tak často zobrazovaná Fužijama (zvaná též Fuži, Fuži-san, Fuži-no jama), dosahující výše 3792 metrů a vzdálená asi 100 kilometrů od hlavního města Tokia.

S hojností sopek v souvislosti jsou častá zemětřesení; udáť prý se v celém Žaponsku ročně přes 1200 otřesů, ovšem povětšině mírných, leč občas velice zhoubných. Tak r. 1703 přišlo o život zemětřesením asi 47.000 lidí; ještě hroznější bylo r. 1855, kdy za měsíc událo se as 80 prudkých otřesů a zahynulo přes 100.000 lidí. Poslední zemětřesení dne 17. června r. 1896 vyžádalo si přes 1000 obětí, ale mimo to jím pobouřené moře zaplavilo východní břeh hlavního ostrovu a pohltilo na 27 000 lidí.

Řeky jsou vesměs krátké pro nepatrnou šířku ostrovů podél horskými hřbety prostoupených, jsou však četné; v hořejším toku bývají prudké a mají značný spád, v dolejším tvoří mělká a široká řečiště. Největší z nich jest Kisogava, dlouhá 368 kilometrů. Jest také mnoho jezer, z nichž největší Biva (též Omi-

no-kosui) na Honšiu rozlohou rovná se asi jezeru Ženevskému. Povstalo prý — dle starého podání — r. 286 před Kristem během dvou dnů při zdvižení se sopky Fužijamy.

Obr. 11. Fužijama, posvátná nejvyšší hora žaponská. (Jiný pohled.)

Hlavní město říše mikadovy jest od r. 1868 Tokio na ostrově Hondo. Má rozlohu stejnou jako Paříž, ale napočítáno v něm na 300.000 domů (v Praze 10.000); veliký počet ten vysvětluje se tím, že každý dům obývá jen jedna rodina. Obyvatel čítá dle posledního sčítání $1^1/_4$ milionu. Z přístavního města Jokohamy, čítajícího přes 160.000 duší, dojede se železnou drahou do Tokia za hodinu.

Jiná veliká města jsou Osaka, Kioto, Nagoja atd. Z měst přístavních nejčastěji se jmenují mimo Jokohamu Nagasaki, Hakodate, Kobe atd.

Z četných posvátných míst nejslavnější jest Nikko, ležící 140 kilometrů severně od Tokia v horách; jméno jeho vyslovuje každý Žaponec s největší úctou. Přísloví praví o něm: Nikko minai uči-va, kekkoto iuna. (Neviděl's dosud Nikko, nemluv o nádheře.)

Všeho obyvatelstva čítá Žaponsko 42 miliony, a z toho jen necelých šest tisíc připadá na cizince. Obydleno jest Žaponsko velmi hustě, připadáť až 234 duší na čtvereční kilometr, tedy více než v Belgii.

Podnebí jest přímořské, dosti stejnoměrné, ale poměrně chladné. Přístavní město Hakodate na severním ostrovu Jezo má roční průměr teploty +9·2° C, Tokio +13·6° C. Nejteplejší měsíc jest srpen, nejstudenější leden; zima jest dlouhá, trvá až 5 i 6 měsíců, ale nebývá příliš krutá, ač dosti sněžívá. Srážky vodní jsou v Žaponsku hojné, silná oblačnost zmírňuje zimu.

Přechody jednotlivých období ročních jsou dosti náhlé. Za málo dní po přestálých mrazech rozvíjí se bohatá květena v plné nádheře.

Z krajin rovníkových přicházejí koncem srpna, v září a počátkem října vírové vichřice (tajfuny, cyklony), jež natropí mnohdy velikých škod.

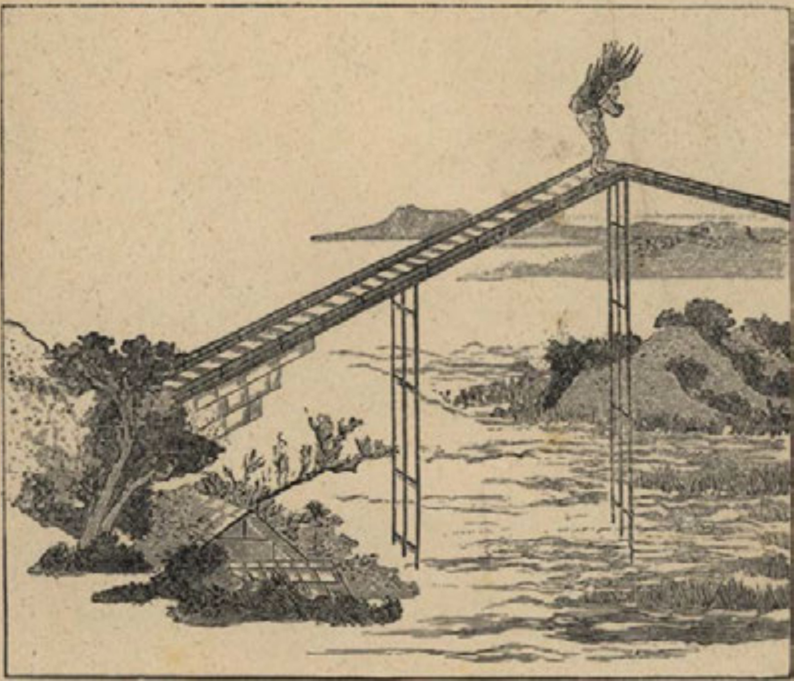
Květena a zvířena.

Květena ostrovů žaponských jest bohatá a krásnokvětá; v ohledu tom pouze Kalifornie může s ní závoditi. Proto v žádné zemi nerozšířilo a nevžilo se pěstování květin tak jako v Žaponsku, jež slyne obzvláštní láskou k nim a k přírodě vůbec. Z pokladů žaponských hojně čerpalo zahradnictví evropské, přisvojivši si aukuby, deutzie, azalky, lilie, funkie, weigelie a mnohé jiné. Největší oblibě těší se v Žaponsku chrysanthemum (kopretina), pěstovaná v nesčetných odrůdách a tvarech barev přerozmanitých a překrásných; jest to vskutku květina národní, přijatá do znaku císařského, oslavovaná okázalými slavnostmi chrysanthemovými, obdivovaná ve výstavách chrysanthemových a j. (Obr. 31.) Hned po ní těší se největší oblibě krásný květ divoké třešně, pak kosatce, lilie, kamelie atd.

Květena žaponská příbuzna jest hlavně s čínskou, ale i se severoamerickou a amurskou.

Obr. 12. **Hurusima ve Středomoří žaponském.**

Obr. 13. **Žaponský most.**
(Podle žaponské kresby.)

Lesů jest hojně, v nepřístupných horách uchovaly se ještě i pralesy; do výšky 1000 metrů tvořeny jsou duby (na jihu stále zelenými), buky, javory, lipami, ořechy, vazy, olšemi. Ve větších výškách převládá trs černý, kryptomerie, tisy, pak modříny a sosny.

Zvířena souostroví žaponského bohatostí a zajímavostí nevyrovná se květeně. Ssavců jest málo, jen 50. Nejpamětihodnější z nich jest magot žaponský, nejsevernější to opice. Původních dravců kočkovitých není, v domácnostech chová se jen kočka bezocasá. Netopýrů jest v Žaponsku 10 druhů, 2 rejskové, 2 krtci, medvědi, kuny a psi, 10 druhů hlodavců, divoký kanec, jelen, kamzík, kamošika, z pola koza, z pola antilopa. Ze šelem psovitých zmíniti se jest o lišce, v jejíž podobě uctívá rolník žaponský bůžka Inari-sama, ochránce rýžových polí, a o divokém

Obr. 14. **Žaponská krajina horská.**

O' r. 15. **Žaponská krajina horská.**

Obr. 16. **Joken-san (Svatá hora) ve Středomoří žaponském.**

psu tanuki, jenž jest velmi hledanou lahůdkou. O zvířectvu domácím promluvíme na jiném místě.

Z říše ptačí zvláštní pozornosti zasluhují četné, krásně zbarvené druhy bažantů, jichž vlastí jest Žaponsko, Čína a Korea. Ve výtvorech malířů žaponských setkáváme se zvláště často s havranem a jeřábem. Neposedný vrabec jest také v Žaponsku doma.

Z nižší zvířeny nelze opomenouti velmi pamětihodného obrovského salamandrida Cryptobranchus japonicus (velemlok žaponský), dosahujícího až přes $1^1/_2$ metru délky. K miláčkům Žaponců ze zvířectva patří také želva, již pokládají za obraz dlouhého žití a živí ji v klášteřích.

Kolem dokola obklopeno jsouc mořem má Zaponsko ovšem také velmi vydatný rybolov, a ryby čerstvé i sušené jsou obyvatelům jeho předůležitou součástí potravy, rovněž jako mořští měkkýši, krabi, sumýši, chaluhy a j.

Obyvatelstvo.

Žaponci tvoří hlavní kmen říše mimo nedávno přivtělenou Formosu s obyvatelstvem čínským. Na severním Hokaidu a na Kurilách žijí Ainové, původu dosud nezjištěného.

Žaponci jeví zřejmý ráz mongolský, postavy jsou prostřední ($1^1/_2$ metru), ženy malé. Hlavu mají v poměru k ostatnímu

tělu velikou, nohy krátké, údy hubené. Čelo jest nízké, veliké šikmé oči téměř vždy černé, nos u rázu jemnějšího rovný, u hrubšího široký a plochý, ústa veliká, vlasy černé, prostě dolů splývající, vousy nebohaté, ale přece hojnější než mívají Číňané. Pleť jest žlutavá v různých odstínech, ale celkem světlejší než u ostatních Východoasijců. Tetování, dříve velmi rozšířené, bylo r. 1868 vládou zakázáno.

Oděv jest u všech stavů a v každém věku v hlavních rysech týž, u nižších tříd rozezná cizinec muže od ženy často jen po účesu.

Nejvýznačnější částí oděvu žaponského jest kimono, jež nosí mladí i staří, dívky i ženy, hoši i muži, doma i venku. Jest to jakýsi volný župan se širokými rukávy, v nichž jest hojně kapes pro různé drobotiny. Kimono bývá u dívek pestré, květy zdobené. Stahují se pasem zvaným obi, zlatem neb stříbrem zdobeným, jehož konce upravují se vzadu ve velikou stuhu. V zimě oblékají se kimona dvě. Papírové šátečky nahrazují naše plátěné kapesníky. Evropských modních klobouků nenosí, proti slunci chrání se lehkým širákem.

Obr. 17. **Nosiči břemen na žaponské silnici.**
(Žaponská kresba.)

Obr. 18. **Pocestní.** (Dle žaponské kresby.)

Kroj mužů jest podobný, ale jednodušší, liší se skoro jen širokými, po kolena sahajícími spodky. Bývalý dvorní úbor, předepsaný pro všecky dvořeníny, dvorní úředníky atd., byl poněkud odlišný; nejnápadnější na něm byly široké, dlouhé, až na zem spadající kalhoty s vlečkami (obr. 6.). Muži chodí taktéž bez klobouku, ač v novější době dosti se ujímají klobouky evropské. Proti slunci a dešti chrání se deštníky z bambusového dřeva a papíru.

Do dělnické práce se ovšem oděv takový nehodí. Dělníku stačí zástěrka neb bavlněný ovazek. Košile se v Žaponsku nenosí.

Obuv, sandály s nižšími či vyššími špalíčky spodem, nosí se za sucha ze slámy, za mokra z jilmového dříví.

Žaponky líčí si obličej, holí obočí, barví rty a koutky slzní kartamínovou červení. Líčí se i děti, tak že vypadají jako loutky.

Žaponsko nazývá se mnohdy také rájem dětí na zemi. Jsou miláčky svých sourozenců malých i velkých i rodičů; žaponské dítě zřídka pláče, nikdy nekřičí, nikdy není rozpustilé, nikdy není trestáno. Jméno dostává dítě sedmého dne za slavnostních hodů; hoši jmenují se zhusta Medvěd, Tygr, Kámen. Balvan, děvčata Lotos, Cukr, Zlato, Záře, Bambus, Kopretina, Sluka atd.

Nalíčené, stejně jako dospělí oblečené děti působí na Evropana dojmem směšným. Matky a starší sestry nosí je na zádech a pracují i hrají si při tom, jakoby neměly žádného břemene.

Jako pořádek a čistota, jest na východě příslovečná i zdvořilost žaponská. Hubiček a podávání ruky sice neznají, ale neznají také přezdívek a nadávek. Dvornosti a něžnému chování uvykají si již i žaponské děti. „San“, pane, říkají si děcka sotva žvatlati počínající i polonazí vozatajové v žinrikšách.

Obr. 19. **Aino vezoucí se po kůslích za sobem.** (Žaponský výkres.)

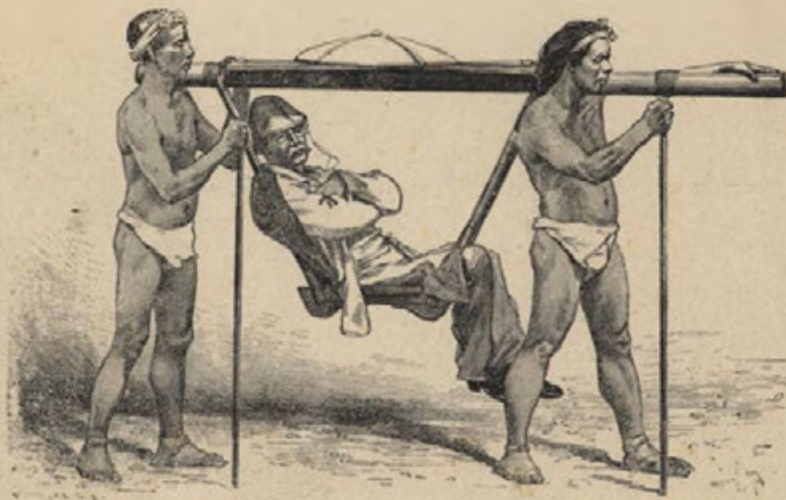
Žaponec klaní se při každé příležitosti, hluboko, a třikrát poklonu opětuje. Nálada jeho jest vždy veselá, nejnevinnější žert dovede jej hlasitě rozesmáti.

Pouliční ruch v žaponském městě liší se nemálo tím od ruchu v městech našich, že není tam — mimo vzácné výjimky — povozů koni tažených. Dříve bývala oblíbeným dopravním prostředkem nepohodlná nosítka (kago), dvěma muži nesená, zatlačila je však skoro úplně již žinrikša, lehounký vozík tažený jedním neb několika muži. Povozníci tito (kurumajové) rychlostí a vytrvalostí vyrovnají se žaponskému koníku, jehož si dopřává nyní jen vzácné panstvo. Tahoun lidský má ovšem mnoho předností: sám se strojí, sám se ošetřuje, krmí a napájí. Do r. 1867 byla žinrikša, vynález prý americký, v Žaponsku neznáma.

Nyní se žinrikšami tam všude hemží (v Tokiu jest jich přes 40.000) stejně jabo na celém východě asijském. Žinrikša pojme jen jednoho Evropana, ale Žaponec vecpe do ní všecku svoji rodinu.

V duši žaponského lidu býval hluboce zakořeněn zvláštní, příšerný způsob sebevraždy, harakiri neboli seppuku (obr. 21.), zejména v rodinách šlechtických. Harakiri vykonávalo se rozpáráním si břicha a nahražovalo také trest smrti, jsouc tedy jaksi sebevraždou nucenou, po níž byl odsouzenec sťat, a tak učiněno spravedlnosti zadost; bylo pokládáno za smrt hrdinskou, uraženou nebo poskrvněnou čest obhajující a očišťující a čestnou vzpomínku navždy po sobě zůstavující. Jakožto trest smrti bylo harakiri v Žaponsku již zrušeno, ale mezi sebevrahy se občas ještě vyskytuje.

Ženy a starší dívky barví si zuby na černo, ale zvyk ten ponenáhlu mizí. Znetvořování noh jako u dívek čínských jest v Žaponsku neznámo.

Obr. 20. **Žaponské kago** (nosítka).

Ainové jsou bezpochyby praobyvatelé ostrovů žaponských. Nyní jsou omezeni pouze na ostrov Jezo, na jižní část Sachalinu a jižní Kurily.

Jsou postavy malé, ještě menší než Žaponci, ale silné. Ruce a nohy mají veliké a široké. Oči nejsou šikmé jako u Mongolů. Nejnápadnější jest na nich silný vzrůst vlasů — Aino znamená člověk vlasatý. Vous jest bohatý jako u žádného jiného národa východoasijského a severoasijského. Vlas jest černý a huňatý, obočí často srostlé.

Ainové, jak se zdá, nejsou původu mongolského, nýbrž kavkazského. Co do čistotnosti zůstávají daleko za Žaponci; provozují hlavně lov zvěře a rybářství, chovem dobytka zaměstnávají se nepatrně. Oděv hotoví si z kožešin a lýka. Ženy se zdobí tetováním. Živí se hlavně rybami, jmenovitě lososy, jež chytají ve velikém množství v řekách.

Návštěvou v žaponské domácnosti.

Písma Ainové nemají. Zvláštní úcty požívá u nich medvěd.

A nyní prohlédněme si poněkud žaponskou domácnost. Především dům.

Domy se v Žaponsku budují úplně jinak než u nás; evropský dům nelze si mysliti bez řádných základů, dům žaponský základů vůbec nemá — nepotřebuje jich. Jestiť jeho stavivem —

Obr. 21. **Harakiri žaponského šlechtice.**

Obr. 22. Strojící se Žaponka.

dřevo a papír, a dům sám upomíná poněkud na stavby kolové, rozšířené dosud na př. na Borneu a v dobách pradávných take v Evropě místy obvyklé (při jezerech atd.)

Žaponský dům staví se obyčejně jednopatrový. V přízemí jest kolem dokola pohodlný ochoz na nízkých pilířích nebo trámcích, chráněný přečnívající střechou; ochoz ten lze za zimy, plískanice neb na noc uzavříti lehkými, posunutelnými stěnami, a dům pak jest všecek zabedněn.

Podobně posuvnými stěnami zabedniti lze okna, z velké světnice nadělati několik malých atd.

Skla k zasklívání oken užívá se posud jen v nemnohých domech, stavěných po vzoru evropském. Okna domu žaponského jsou vlastně mříže s hojnými, ale nevelkými otvory, vyplněnými olejovaným papírem.

Při takovémto zařízení jest ovšem zamozřejmo, že vzduch a slunce mají do žaponského příbytku volný přístup, čehož ne-

bývá vždy u domů evropských. Další výhodou staveb takových jest, že jsou levné, pohodlné, rychle je lze zbudovati a nehrozí při častých zemětřeseních tak zasypáním obyvatelů, jako budovy pořízené z těžšího staviva.

Vadu mají tyto dřevěné a papírové domy velikou — snadno je zachvacují požáry, jež jsou v Žaponsku zjevem docela všedním. Proto lidé zámožnější, obchodníci a p. ukládají cennější své věci, peníze atd. ve zvláštních ohnivzdorných pokladnicích, umístěných mimo obytné budovy. Pro nebezpečí požáru připraveny jsou v každém domě sudy a kádě s vodou.

Čím dále se liší dům žaponský od domu našeho, jest úplný nedostatek sklepů a komínů.

V žaponských domácnostech není kamen; byty vyhřívají se přenosnými uhelníky nebo ohníčky, zapalovanými ve zvláště k účelu tomu upravených, ohnivzdorných prohlubinách v podlaze. Zařízení žaponského bytu jest úplně jednoduché; fantastický nábytek, jaký se prodává u nás mnohdy pode jménem žaponského nábytku, jest tam neznám.

Rohožky na zemi jsou Žaponci sedadlem, stolem i ložem — z toho již viděti, že mnoho nábytku ani nepotřebuje. Několik nízkých stojánků na vázy květinové, zcela nízkých stolečků, truhlic, v nichž přechovává se přes den ložní příslušenství,

Obr. 23. **Žaponská ložnice.**

truhlic na] šaty, na' svinuté obrazy — obrazy žaponské vyvěšují se bez rámů, ale často se střídají — a na jiné potřeby domácnosti jest skoro vše. Zvláštní místnost po evropsku zařízenou pro hosty nalézti lze jen v domech nejzámožnějších. I žaponský učenec, který dlouhá léta prožil v Evropě, vždy a rád vrací se k žaponskému způsobu života.

Při lásce Žaponcově ke květinám není divu, že rád vyzdobuje jimi svoji domácnost. Počíná si tu však úplně jinak než Evropan. Velikou kytici, pro nás skvostný výtvor umění vazačského, v níž tísní se desítky nebo i sta květů, by Žaponec nepochválil. Jeho vkus jest úplně jiný. Jedna, dvě snítky s listy, poupaty, květy — tím krášlí svůj byt. Výběr a sestavování zvláštních těchto kytic není tak jednoduchý, jak by se na první pohled snad zdálo; jest to zvláštní, dosti obtížné umění, o němž napsali Žaponci mnoho knih, a třeba se mu zvláště učiti.

V saloně umístěn bývá pravidelně domácí oltář s oblíbenými bůžky, kami-kana. Domácnost osvětluje se posud papírovými svítilnami, svícení petrolejem (americkým) šíří se zvolna.

Všecka domácnost žaponská skví se vzornou čistotou; příchozí zouvá se ze sandálů hned před vchodem. Lázně nebo aspoň veliká dřevěná vana jest v každém domě, pro chudinu četné lázně veřejné. Žaponci nekoupají se ve vodě studené jako

Obr. 24. Jízda v žinrikši.

Ob. 95. Výjev z náboženského průvodu šintského v Jokohamě

Obr. 26. **Kuřáci.** (Žaponská kresba.)

my, ale v horké 38—45° C a vylézají z ní červení jako raci. Vede se jim při tom dobře a jsou otužilí proti všem nepohodám.

Zvláštní zmínky zasluhuje také lůžko žaponské; jak jsme již řekli, spí Žaponec na rohožkách na zemi; potřeby spací jsou proto mnohem skrovnější než u nás. Jsou jen tři: futon, podložka naditá bavlnou, zastupující náš slamník nebo žíněnku, nemaki, volný župan se širokými rukávy, jenž se obléká na noc, a makura, zvláštní stojánek k podložení pod týl hlavy (obr. 23.).

Pravidelným příslušenstvím žaponského domu jest také zahrada. Ale jaká zahrada! Často má v rozměru jen několik čtverečních metrů nebo dokonce i jen několik stop. A přece jsou v ní skály, hory, údolí, jezírka, zátoky, mosty, háje, starobylé, i staleté stromy, pagody, kamenné svítilny (oši-doro).

Vše jest ovšem zdrobnělé, jen pro potěchu zraku sestavené v umělý obraz, napodobený dle přírody; hory jsou nízké ko-

Obr. 27. **Pohřebiště kiotské.**

pečky, jezírka loužky, staleté stromy jsou sice staleté, ale s neúmornou trpělivostí dovede z nich Žaponec ve květináči vypěstiti trpaslíky sotva několik palců vysoké a dává jim libovolný tvar. Žaponec se ve své zahradě neprochází, jen se na ni dívá; není v ní trávníků, besídek, pěšin.

Obr. 28. **Hostinec v Kusatsi.**

Umění pěstovati stromové trpaslíky jmenuje se cukurimono; vybírají k tomu cíli nejraději stromy jehličnaté, zejména borovice.

Zdrobnělou zahrádku oživují zlaté rybky a želvy. Svoje umění vychovávati trpaslíky zkoušeli Žaponci také na kuru domácím a zdařilo se jim i to znamenitě; zejména slepičky i kohoutkové dlouhochvostého kura trpasličího, v novější době i do Evropy zavedení, bývají ozdobou drůbežnických vystav i u nás.

Láska k přírodě jeví se i u nejchudšího Žaponce tím, že nemoha si dopřáti většího a nákladnějšího potěšení chová si aspoň bílou myšku, polní kobylky, cykady, kudlanky nebo světlušky v ozdobných klíckách.

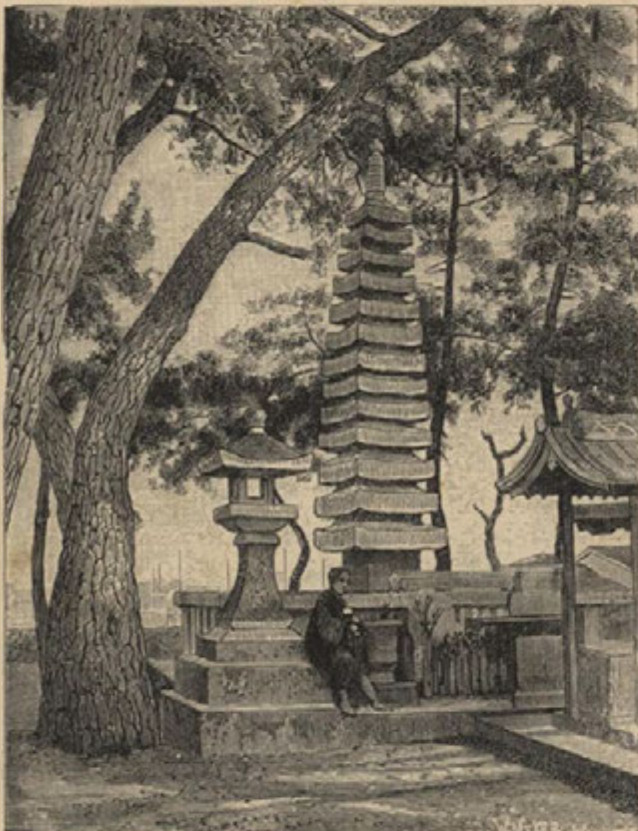
Květinové slavnosti.

Obr. 28. Květy chrysanthemové.

Veselá povaha Zaponců projevuje se nejlépe o slavnostech, jež jsou výrazem hluboko v jejich duši zakořenělé lásky ke květinám. Květina nejoblíbenější jest chrysanthemum, kopretina, a jednou za rok, v listopadu, otevírají se také císařské zahrady, aby v nich mohla býti konána slavnost chrysanthemová. Zahradnické umění Žaponců při slavnostech těchto projevuje se nejskvěleji, a to nejen v císařských zahradách, neboť všude konají se velkolepé výstavy oblíbené této květiny. Květiny nebývají tu jako v Evropě jen ladně seskupeny, nýbrž tvoří lidské postavy a skupiny v životní velikosti. Volná roucha, splývající rukávy, svrchní i spodní šat jsou v nejjemnějších směsích barevných složeny z různých rostlin, zlatými hvězdami poseté šaty s fialovým vroubením, bílá roucha, barevnými vzorky protkaná — vše to sestaveno jest z kvetoucích chrysanthem v květináčích. Jen ruce a obličej jsou uměle vyřezány ze dřeva a omalovány. O druhé největší slavnosti květinové, konané počátkem dubna, můžeme užiti líčení Vrázova:

Rozkvetla divoká třešeň, na ulici neuzříš jedné neveselé, nespokojené tváře! Žaponsko je na vrcholu opojení, rozkoše, třešňového karnevalu. Čtyři dni bylo Tokio ve znamení třešňového vládce. Dnes vítr sráží květ za květem, pokrývaje obrovské plochy stromořadí, parků i zahrad něžnými, šípkovitými lístky. Tokio vzalo na sebe svůj nejslavnostnější háv, bůžek veselosti rozpustile mává žezlem — větévkou třešňových květů, a za ním v přeradostném chvatu žene se, strká, tlačí se lid, zapomínající ve spěchu až i na obřadnou zdvořilost žaponskou. „Hanami“ — dívat se na květy! Žaponský lid jeví se ve své nej-

Obr. 30. **Kamenná svítilna a památník v žaponském dvoře chrámovém.**

skvělejší ctnosti, ve své lásce k přírodě; jeho město šňoří se na oslavu vítěze nad zimou. S vršku-li se díváš na plochu Tokia, zříš, jak nejtmavější střechy, špinavé části města, blednou a vyjasňují se bělostí tisíců rozkvetlých, květem jen obalených stromů! „Sákura" — miláček žaponského lidu, básněmi opěvaný, z každého uměleckého díla tebe zdravící „sákura" — jen pro květ houfně pěstovaná třešeň. Třešeň divoká. Žaponec má své stromky pro květ, ne pro ovoce. Jen v lásce ke stromům Žaponec nepočítá na zisk. Třešeň právě panuje; slunce ukazuje svoji nejusmívavější tvář, odevšad zaléhá smích, tepna velkoměstského života nervosně bije zábavou millionů, vlní vzduchem a čtyrnásobný klepot špalíčků, dřeváků, pokud a kde jsou ulice dlážděny, připomíná hukot jarní, sněhem rozvodněné skalní bystřiny . . .

Obr. 31. **Obrovská socha Budhova (Dai-butsu) v Kamakuře.**

Obr. 32. **Budhův kněz.**

Náboženství.

Národním náboženstvím Žaponců jest šintoismus, ač se k němu přiznává dnes sotva třetina obyvatelstva, a ač po státním převratu roku 1868 prohlášen byl náboženstvím státním. Dvě třetiny obyvatelstva vyznávají budhismus, jenž jest stále na postupu. Mezi oběma vyznáními bývaly časté boje a třenice, teprve v nové době náboženská lhostejnost na obou stranách zjednala klid a snášelivost.

Šintoismus jest náboženství přírodní, veškerá jeho božstva jsou zosobněním sil a živlů přírodních, k nimž druží se božstva jednotlivých míst, hor, řek, potravy, nemocí atd., a mimo to také předkové a zvláště stateční rekové mezi bohy pojatí. V čele všech stojí pět velkých bohů, z nichž první jest bohyně slunce Amaterasu. Bůh měsíce slove Tsukijomi, bůh okeánu Take-haja čili Susa-no, bohyně podsvětí Jomo-tsu. Zakladatelem císařství byl Zim-mu, první bůh lidský.

Uctívání předků vyvinulo se v VI. století před Kristem, při počátcích císařství žaponského. Oběti bývaly přinášeny i lidské (při obřadech pohřebních), jinak obmezovaly se jako posud na ryby, maso, drůbež, ovoce, rýži a vodu. Po oběti následovaly zpěvy a tance. V domácnostech obětuje se nyní předkům rýže, voda a kadidlo. Chrámy bývaly vždy jednoduché; neschází před nimi nikdy posvátná brána t o r i i, znak věrouky šintské (obr. 35.).

Nynější doba snaží se zjednodušiti šintoismus tím, že bohem nejvyšším uznává bohyni slunce Amaterasu, bohy a bůžky ostatní vysvětluje jen jako pouhé duchy nebo jen zosobnění vlastností boha nejvyššího.

Budhismus dostal se do Žaponska přes Koreu v druhé polovici šestého století. Rozvoj jeho byl z počátku volný, teprve

devátým stoletím počínajíc rychlejší, napomáhaly mu hlavně odboje šogunů proti mikadům; zakladatelem budhismu uznáván i v Žaponsku Šaka-muni, ale nejvíce uctívána jest pětice Dai Niči, Ašiku, Hó-šjó, Amida a Toku-džó-džú, k nim druží se 3000 budhů tří světů (minulého, přítomného a budoucího) atd. Největší úctě těší se Amida jako zosobnění nekonečného světla, vládce celé země. Nebesa budhistů obydlena jsou mimo to nesčetnými božstvy různých hodností a různé moci, k nimž druží se množství démonů podsvětí. Božstva svá ctí budhismus v obrazech, z nichž mnohé patří k nejslavnějším výtvorům umění žaponského, na př. Budha (Dai-butsu) v Kamakuře (obr. 31.). Obrovská socha tato, z bronzi mistrně provedená, pochází ze 12. století, tvůrcem jejím jest umělec Ono Gorojemon. Z tváře sochy přes 15 metrů vysoké vyzírá mír a spokojenost. Budhových soch jest v Žaponsku velmi mnoho. Vyznavači budhismu zdobí si domácí oltáříky jeho soškami porculánovými, kamennými, bronzovými, ze dřeva řezanými, staví je v hájích a úvalech, na rozcestích atd. Chrámů budhistických jest celkem v Žaponsku asi 72.000, šintského vyznání asi 200.000.

Obr. 33. **Brána (torii) přes cestu ke chrámu žaponskému**

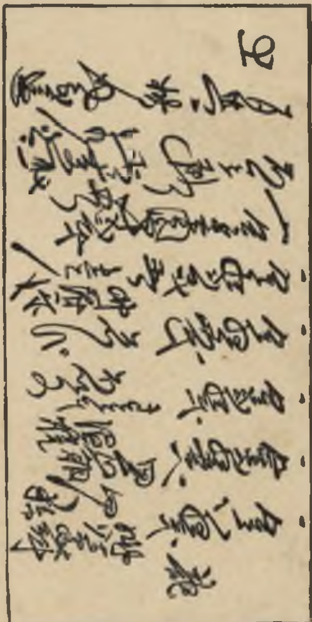
Obr. 34. **Budhův chrám v Kobě.**

Nová ústava žaponská zaručuje i plnou svobodu náboženskou, ale přes to nešíří se tam křesťanství valně; počet domorodých křesťanů nepřevyšuje mnoho sto tisíc, z toho římských katolíků téměř polovina.

Křesťanství do Žaponska přinesl sv. František Xaverský, jenž napsal o obyvatelích jeho: „Nikde jsem nepoznal mezi jinověrci tolik dobrosrdečnosti a laskavosti, jako u Žaponců. Mravům jejich dlužno vzdáti všechnu čest. Nejsem s to, abych je mohl dosti pochváliti.“ Z počátku se křesťanství vydatně šířilo, ale koncem 16. a v první polovici 17. století krutě pronásledováno.

Obr. 35. **Žaponský krámek.**

Obr. 36. **Žaponský účet.**

Jazyk a písmo.

Jazyk žaponský (jamato) patří do téže skupiny uralsko-altajské jako maďarština, finština, mongolština atd. Řeč spisovná liší se dosti značně od řeči lidové; po dlouhá staletí působila na žaponštinu čínština, která jí předala velmi mnoho svých slov; jako jinde tak i v Žaponsku užívají i dnes zejména vrstvy méně vzdělané se zálibou slov cizích, čínských. Z čínštiny přijatá slova změněna však výslovností, tak že se Žaponec s Číňanem dnes nedorozumějí. Rozdíly mezi řečí spisovnou a lidovou vyrovnávají zdárně v novější době zejména hojné a hojně čtené časopisy. Ukázkou uvádíme několik slov žaponských. Číslovky od 1 do 10 znějí v žaponštině: *hitotu*, *hutatu*, *mitu*, *yotu*, *itutu*, *mutu*, *nanatu*, *yatu*, *kokonotu*, *towo* (též *tou*, čti tó). Otec jmenuje se žaponsky *titi*, matka *haha*, dítě *ko* nebo *kodomo*, syn *mussuko*, dcera *mussume*, bratr *kiyau-dai*, sestra *wonna-kiyau-dai*, dědeček *dtdi*, babička *baba*, papír *kami*, čísti *yomu* atd.

Nynější písmo žaponské jest původu čínského. Žaponci píší ve svislých sloupcích shora dolů, jednotlivé sloupce řadí se k sobě od pravé ruky k levé; žaponská kniha tedy počíná tam, kde naše končí, totiž poslední stránkou dle našeho pojmu.

Žaponci užívají tří různých druhů písem: h i r a k a m a, nejrozšířenější, jest písmo slabikové a sestává ze značek, jež vyjadřují buď pouhou samohlásku, buď slabiku, sestávající ze souhlásky a samohlásky; žaponština zná jen slabiky otevřené, samohláskou zakončené; shluky několika souhlásek jsou jí neznámy. K a t a k a m a jest rovněž slabikové písmo, užívá se ho však vzácněji; zavedl prý je do Žaponska buddistický mnich Koho-Daiši. Mimo to užívají Žaponci také zhusta písma č í n s k é h o, jež má pro každé slovo zvláštní značku, a jemuž naučiti se jest proto zvláště obtížno.

Školství a umění.

Školství jest v Žaponsku dosti pokročilé, povinná návštěva školní zavedena osmiletá (od 6 do 14. roku), místy jen sedmiletá. Také školství odborné, zejména vojenské rozkvétá.

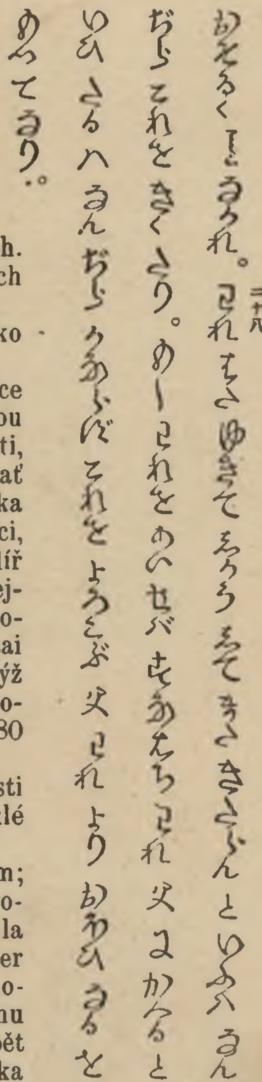
Universita tokijská (Teikoku Daikaku) má odbory: právnický, lékařský, inženýrský, literární, přírodovědecký a zemědělský. Počátky její sahají do r. 1868. Professory na ní byli zprvu skoro výhradně Evropané, ale když dostatečně připravili půdu, byli nahrazeni Žaponci, tak jako ve všech oborech jiných. Zvláštní školy lékařské jsou také v jiných větších městech žaponských

Písemnictví jest obsáhlé. — Žaponsko má i četné básnířky.

V oboru umění vynikli Žaponci nejvíce v malířství, jež se zálibou obírá se přírodou a tvoří umělecká díla vzácné dokonalosti, osobitého rázu Ať zobrazuje krajinku, ať kvetoucí větévku, rostlinu jakoukoliv, ptáka či báječného draka, znak ostražitosti, moci, síly a nepřemožitelnosti, žaponský malíř nezapře, že jest Žaponcem. Jedním z nejčastěji zobrazovaných předmětů jest posvátná Fužijama; jenom slavný Hokusai namaloval ji ve 100 různých pohledech. Týž slavný umělec, jehož obrazy získaly si pověsti světové (žil 1760—1849), vydal 80 velikých obrazových děl o 500 svazcích.

K výrobkům uměleckým jest přičísti také žaponské zboží lakové, rovněž proslulé a draze placené.

Divadla jest Žaponec velikým ctitelem; divadelní hry trvají obyčejně celý den, a rodina žaponská nese si z rána do divadla vše, co na celý den potřebuje. Obsah her žaponských by evropskému vkusu nevyhovoval. Stejně nelahodí evropskému sluchu žaponská hudba a zpěv; škálu tvoří pět tónů, jako vůbec v životě Žaponců pětka hraje značnou úlohu: po pěti se prodává (jako u nás na tucty), pět jest živlů (dřevo, oheň, země, kov a voda), pět planet, pět barev, pět vnitřností (žaludek, plíce, játra, srdce, ledviny), pět hlavních ctností (blahovolnost, upřímnost, zdvořilost, moudrost, věrnost), pět stran světa (střed, východ, západ, sever, jih) atd. Hudba evropská

Obr. 37. **Ukázka žaponského písma z bible do žaponštiny přeložené.**

šíří se v Žaponsku teprve v poslední době, a povstávají tam již také továrny na harmonia a pianina.

Žaponci veselí se rádi, rádi se účastní slavných veřejných průvodů o častých slavnostech (na př. novoročních průvodů šintských, při nichž v průvodu neseny neb vezeny jsou různé ze dřeva a lepenky napodobené nestvůry, viz obr. 25.), s oblibou také

Obr. 38. **Arrima, vesnice bambusová.**

přihlížejí představením zápasníků, kteří bývají obyčejně velmi otylí (obr. 47.), zpěvaček, hudebnic a tanečnic atd. Tanečnice, gejša zvané (obr. 42.) jsou k umění tomuto zvláště vychovány a provozují je jmenovitě v čajovnách, jež jsou Žaponcům náhradou za naše kavárny, pivnice a jídelny.

V mimice jsou Žaponci mistry; čím více kdo dovede znetvořiti tvář svou, tím za většího platí umělce. Největší proslulosti v oboru tom získal si Morimoto v Kiotu, jenž velikým a neustálým cvikem dosáhl neobyčejné opravdu dovednosti. Několik připojených obrázků, dle fotografií pořízených, znázorní umění jeho lépe, než jakýkoli popis. Na obr. 43. vidíme jeho podobiznu; na obr. 45. představuje se nám jako bůh bohatství (Dai Gak) v náladě veselé, na obr. 46. jako týž bůh v náladě mrzuté. Dai Gak chodí po světě s kladivem v ruce a s rancem na zádech. Co chvíli pokleká a klepá na zem. Ozve-li se mu zvuk zlata, zračí se na jeho tváři výraz blaženosti, zaslechne-li zvuk hluchý, stáhne se jeho tvář k výrazu nelibosti.

Umění Morimotovo vrcholí v představování boha Darumy (obr. 44.). Daruma žil v VI. století a byl původem Ind. Do Žapanu přišel hlásat víru budhistickou; stálým chozením v krajinách pustých a hornatých uchodil si nohy, takže na konec byl beznohý. Pověst přičítá mu též, že naučil Žaponce pěstovati a píti čaj.

Obr. 39. **Poutnické chrámy na ostrůvku Inošimě.**
(Žaponská kresba.)

Zemědělství.

Přes všechen netušený rozvoj průmyslu jest Žaponsko posud velikou převahou zemí zemědělskou. Za původkyni orby pokládána jest bohyně slunce Amaterasu.

Zemědělství žaponské má ponejvíce ráz zahradnictví. Velikých statků vůbec není, pozemkový majetek zřídka obnáší více než 1—1½ hektaru. Ale kousku své půdy věnuje žaponský rolník péči znamenitou a výborným vzděláváním dociluje bohatých úrod i v chudších půdách. Hospodářských strojů nezná, pokusy Američanů zavésti je tam se nezdařily. Při práci své pomáhá si jen rýčem a motykou, dobytka k obdělávání pole neužívá téměř nikdy. Hospodaří tak, jako hospodařili jeho předci před 1000 lety.

Hlavní plodinou, důležitou potravinou a zbožím vývozním jest rýže, jejíž pěstování vyžaduje zvláštní péče a přičinlivosti. Zavodňování pozemků rýžových jest velmi dokonalé.

Obr. 40. **Žaponský dům v Tokiu.**

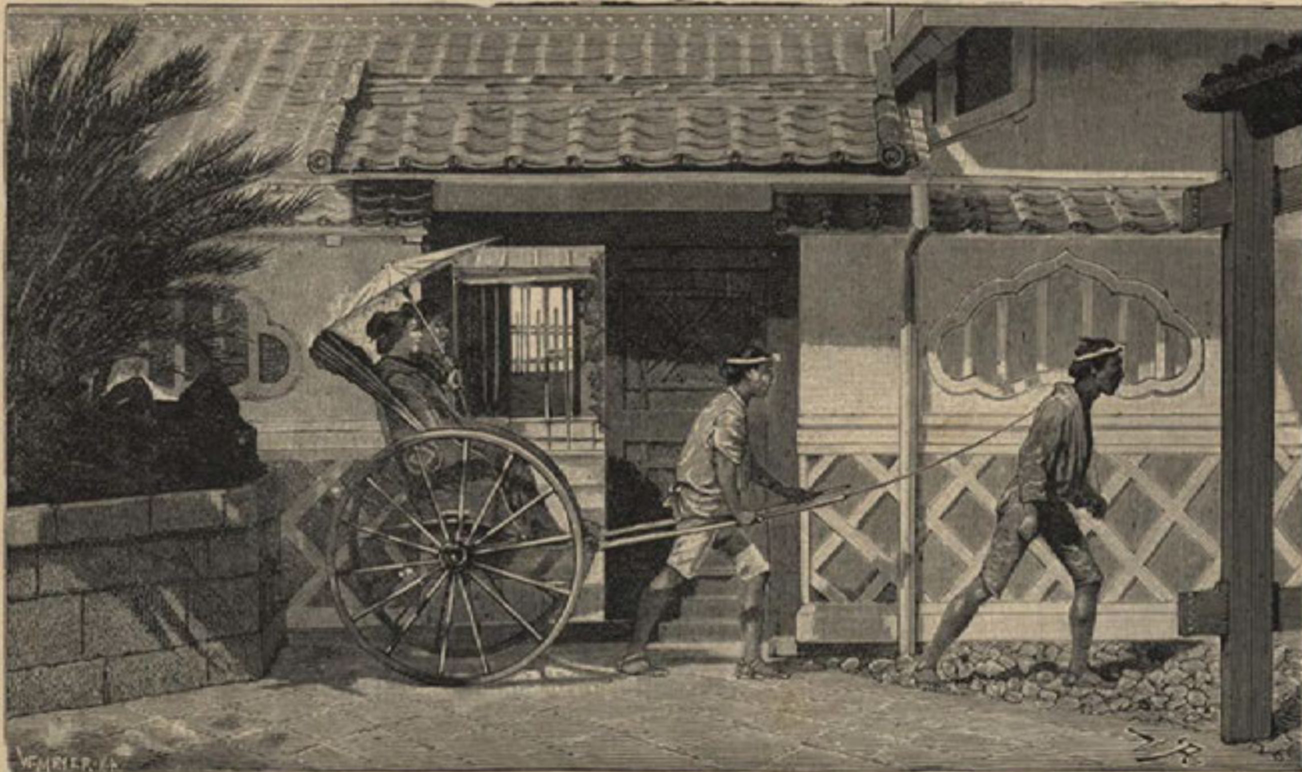
Po rýži nejvíce pěstován jest ječmen, pšenice, proso a některé luštěniny. Ovsa a žita v Žaponsku nesijí. Bramborů sází se málo, za to hojně batatů (povijnice), a hojně se pěstuje také aron jedlý, na jehož chutných hlizách pochutnávají si Žaponci velmi rádi.

Čajovník pěstuje je v Žaponsku od dob nepamětných nejvíce ve středním Hondu, ale vyváží se jen čaj zelený a jen do severní Ameriky.

Chov skotu má v Žaponsku význam nepatrný, užívá se ho skoro jen jako soumarů a zvířat tažných. Zvířecí mléko si Žaponec oškliví, rovněž nezná máslo, tvaroh, sýr. Hovězí maso jí se zřídka jen. Koz a bravu není, zavésti je tam se nepodařilo, také vepřový dobytek nezískal si valné náklonnosti; v míře poněkud větší chová se jen v okolí velkých měst pro cizince.

Oblíben jest mongolský kůň, malý, ale vytrvalý; slouží jako soumar, do těžkých vozů se nezapřáhá. Větší péče věnuje se jen koni jízdeckému. Z drůbeže chovají se téměř jen kury a kachny, chov hus jest úplně zanedbán.

Velkolepý a veledůležitý jest chov bourců, poskytující nejdůležitější zboží vývozní vůbec. Obmezuje se však toliko na

Obr. 41 **Žinrikša s přípřeží.**

ostrov Hondo. Nejhojněji jest chován obyčejný bourec morušový, ale vedle něho také žaponský bourec dubový, jenž živí se listím dubu a dává vlákno mnohem jemnější a krásnější.

Průmysl a obchod.

V průmyslu žaponském přední místo patří pracím lakovým, již jinde zmíněným, a výrobkům porculánovým a kameninovým, v Evropě velmi váženým. O kvetoucím druhdy zbrojířství rovněž zmiňujeme se jinde.

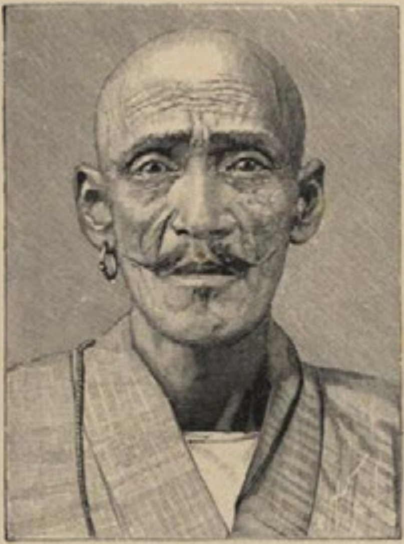

Obr. 42. **Žaponské tanečnice.**

Výroba papíru jest starobylá a velmi pokročilá; papíru užívá se nejen k psaní, ale dochází upotřebení i přerůzně jinak: na svrchní oděv do deště, na deštníky, svítilny, kapesníky, do oken místo skla atd.

Velkoprůmyslem stává se textilnictví, podporované hojností uhlí a dříví v zemi. Vedle kvetoucího hedbávnictví vzmáhá se i bavlnictví, vznikají přádelny i tkalcovny.

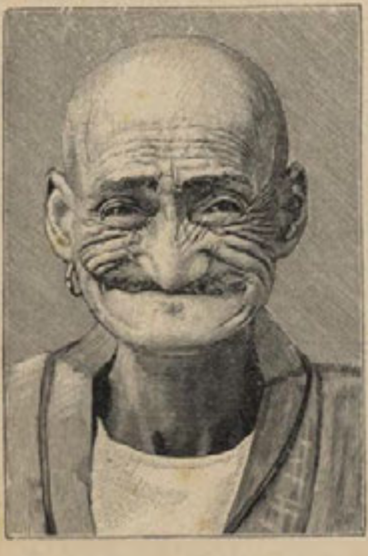
I průmysl strojnický se rozvíjí. Továrny rostou jako houby po dešti; vznikají sklárny, pivovary, továrny na hodinky, fotografické a optické stroje, revolvery, velocipedy, harmonia, pianina atd. atd.

Obr. 43. **Žaponský mimik Morimoto.**

Obr. 44. **Morimoto jako bůh Daruma.**

Obr. 45. **Morimoto jako bůh bohatství, v náladě veselé.**

Obr. 46. **Morimoto jako bůh bohatství, v náladě smutné.**

Všecky druhy evropských zápalek dovedou Zaponci dokonale napodobiti a vytlačili jimi již z celé východní Asie zboží evropské. Majíť Žaponci vůbec znamenitý talent napodobovací; samostatné tvůrčí síly se jim nedostává, odkoukaná dovednost zůstává proto stále jen povrchní. Evropskému průmyslníku

Obr 47 **Žaponští zápasníci.**

znemožňuje žaponský všelikou soutěž naprosto, prodávaje levněji, ale ovšem také zboží daleko chatrnější. V Žaponsku není žádného zákona patentního, může tedy průmysl jeho beztrestně osvojovati si ovoce cizí práce, cizího důmyslu.

Obchod počal se rozvíjeti také teprve v novější době zároveň s průmyslem.

Žaponsko vyváží surové hedvábí, odpadky a kokony, čaj, rýži, uhlí, měď, hedvábné výrobky, kafr, sirky, porculán atd.;

Skoro celým hlavním ostrovem lze od několika let na dél cestovati po železné dráze. Celá říše žaponská má dnes asi tolik železnic, jako naše Čechy. Rychlejšímu rozvoji jich na překážku jest laciná doprava námořská, takže drahám zbývá skoro jen doprava osobní. Dráha mezi Kiotem a bývalým sídlem císařským Jedem jest 526 kilometrů dlouhá a byla dostavěna r. 1889. Před tím jedinou cestou mezi oběma městy těmito byla starodávná silnice, Tokkaidem zvaná.

První telegrafní spojení zařízeno r. 1870 mezi Tokiem a Jokohamou; pošta zařízena po evropsku o rok později.

Peněžní soustava žaponská rovnala se až do let sedmdesátých úplně čínské, za peníze sloužily tenké kousky stříbrného plechu, navlečené na niti, a v oběhu byly také čtyřhranné mince zlaté a stříbrné. Nyní má Žaponsko velikou mincovnu vlastní. Jednotkou měny jest stříbrný jen, platící dle našich peněz 2 koruny 32 hal.; jen dělí se na 100 sen, sen na 10 rin.

Vojenství.

Původně užívali Žaponci dlouhých i dvojnásob prohnutých luků, dlouhých kopí s trojdílnými hroty a zahnutých mečů. Meče bývaly zvláště dovedně pracovány a chovány ve veliké vážnosti. „Meč samurajova duše.“ V domácnostech bývaly zvláštní stojany na ně, synkové samurajů chodívali s meči i do školy. Zrušením třídy samurajů a zákazem nošení mečů vzalo velmi vyspělé zbrojířství za své.

Střelnou zbraň poznali Žaponci teprve v 16. století od zbloudilých mořeplavců portugalských. Líti děla a vyráběti střelný prach naučili je později Holanďané.

Nyní však již dávno vyrábějí veškeru moderní zbroj v dílnách domácích za řízení domácích sil, i lehčí děla lijí si sami a ve vlastních loděnicích stavějí válečné koráby. Puška zadovka soustavy žaponské (Maratovy) zavedena již před 24 lety. Evropský výcvik ve zbrani vštípil jim r. 1869 povolaný německý strážmistr a po něm jiní evropští učitelé.

Až do r. 1868 skládalo se vojsko žaponské výhradně ze samurajů, zvláštní to třídy vojenské, velmi vážené. Styky s Evropany měly však rozhodný vliv i na úpravu vojenství. R. 1872 zavedena všeobecná povinnost branná pro všecky Žaponce od 17 do 40 let. Stálé vojsko jest nyní výborně vycvičeno hlavně zásluhou evropských učitelů.

V čas míru má vojsko žaponské i se zálohou a zeměbranou 250.000 mužů a 600 polních děl, v době války se počet mužstva

až ztrojnásobí. Stejnokroj vojenský upraven dle vzoru francouzského a německého.

Válečné loďstvo žaponské skládalo se r. 1903 ze 67 válečných lodí, 12 lapačů torped a 75 torpedových člunů.

Jak z několika čísel těchto patrno, snaží se Žaponsko vyrovnati státům evropským nejen průmyslem, ale i tím, s čím by nejméně bylo mělo spěchati — militarismem.

OBSAH.

Vyobrazení:

Přílohy obrazové: